

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію Лазько Алли Миколаївни «Конструктивний перфекціонізм як чинник професійно-психологічної адаптованості майбутнього медичного працівника», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук із спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Актуальність дисертаційного дослідження Лазько Алли Миколаївни обумовлена необхідністю розробки психологічних чинників складного комплексу проблем, які викликані перехідним періодом – головною ознакою сьогодення. На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема професійно-психологічної адаптованості особистості із традиційного рівня вивчення соціально-психологічних впливів, що відбиваються на процесі професіоналізації фахівця, стрімко перетворилася у фундаментальну загальнопсихологічну проблему адаптації особистості до нових умов життя. З іншого боку, з'ясувалося, як це довела Алла Миколаївна в результаті теоретико-методологічного аналізу, дефіцит на сьогоднішній день досліджень, присвячених вивченню особистості майбутнього фахівця із усіма її внутрішніми психологічними резервами, котрі є визначальними чинниками ефективної професійно-психологічної адаптованості. Презентована дисертація свідчить про те, що її автор саме з таким розумінням підійшов до вирішення означеної проблеми, спрямовуючі свій інтерес на дослідження конструктивного перфекціонізму як чинника професійно-психологічної адаптованості майбутнього медичного працівника.

Безперечно актуальною тут є проблема професійної компетентності майбутніх медичних сестер, адже для сучасних умов властива тенденція до ускладнення соціокультурного життя, що суттєво відображається на процесах їх як особистісного, так й професійного становлення. Тому запропонована дисертаційна праця дуже імпонує актуальною постановкою. Контекст вивчення перфекціонізму, а саме у його конструктивних формах прояву у майбутніх медичних сестер, робить дане дослідження особливо актуальним, адже саме сформовані перфекціоністські тенденції в організації практичної діяльності цієї

професійної групи, демонструють їх високий рівень вихованості, внутрішньої та зовнішньої культури, зразкового володіння собою. Зрозуміло, що в такому сенсі необхідна нова парадигма наукового дослідження, де було б проведено селекцію створених як у загальній, так й у медичній психології, ідеальних моделей вивчення феномену конструктивного перфекціонізму й одночасно запропонувати підхід до дослідження його реального стану. Фактично Дисертантка зробила таку спробу.

Вивчення тексту дисертації Лазько Алли Миколаївни, автореферату, опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що рецензована робота є результатом реального дослідження автором проблеми конструктивного перфекціонізму та професійно-психологічної адаптованості майбутніх медичних сестер. Авторка конкретизує об'єкт, предмет і мету дослідження, які відображають логіку теоретичного та емпіричного розділів дисертації. Теоретико-методологічні засади відповідають його предметному спрямуванню. Використана теоретична база повною мірою забезпечує висвітлення проблематики та можливість вирішення дослідницьких завдань.

У презентованій дисертації висвітлено передумови дослідження означеної проблематики, теоретично узагальнено її оприявлення в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, проведено категоріально-понятійний аналіз перфекціонізму особистості та окреслено специфіку прояву перфекціонізму в професійній діяльності медичної сестри.

Основний зміст проведеного аналізу наданий у *першому розділі* дисертації. Дисертантка з позиції врахування сучасних суспільних реалій, синтезує методологічний статус психологічного змісту конструктивного перфекціонізму майбутніх медичних сестер засобами теоретичного та емпіричного вивчення його прояву. Автором уточнено поняття «професійно-психологічна адаптованість медичних сестер», яке розглядається як психічний стан, котрий спричинений особистісним потенціалом адаптаційних здібностей і виявляється у нервово-психічній стійкості, розвинених вміннях інтерперсональної взаємодії, прийнятті та дотриманні моральної нормативності

діяльності. На фоні окреслення особливостей прояву перфекціонізму в професійній діяльності медичної сестри, актуалізовано вивчення характеристик конструктивного перфекціонізму медичних сестер як предиктора встановлення високих особистісних стандартів, прагнення досконалості, професійного й особистісного зростання.

Обрані дисертантом теоретико-методологічні засади дослідження дали змогу витримати чітку логіку дослідження, яке послідовно розгортається від вихідної теоретичної авторської моделі прояву перфекціонізму майбутніх медичних сестер із обґрунтуванням структурно-системної організації професійної норми/декларації діяльності майбутніх медичних сестер до експериментальних процедур. Теоретично встановлено, що прояв конструктивного перфекціонізму майбутніх медичних сестер у комплексі особистісно-поведінкових і особистісно-комунікативних характеристик, які визначають ознаки їх ідентифікаційно-професійного та деонтологічного-професійного статусів, інтегровані в особистісному кластері *професійної норми* фахівця, що узагальнює такі функціональні характеристики, як професійна працездатність, професійна ефективність та надійність суб'єкта діяльності. Також у моделі експліковано, що прояв неконструктивного перфекціонізму майбутніх медичних сестер у комплексі особистісно-поведінкових і особистісно-комунікативних характеристик, які визначають ознаки їх професійно-домінантної демонстрації та професійно-рольового експансіонізму, інтегрується в особистісному кластері *професійної декларації* фахівця, який узагальнив такі функціональні характеристики як професійна дезадаптація, морально-етична дезінтеграція професійного розвитку, спеціальна професійна деформація. Запропонована теоретична модель прояву перфекціонізму майбутніх медичних сестер виступила методологічним орієнтиром у визначенні набору методів і процедур дослідження прояву перфекціонізму та професійно-психологічної адаптованості майбутніх фахівців.

Хотілося б відзначити наукову скрупульозність дослідниці щодо підбору методів і методик дослідження. Зокрема дисертантка обирає комплекс

психодіагностичних методик та методи математико-статистичної обробки результатів, серед яких дискримінантний аналіз, критерій нормальності Колмогорова-Смирнова, непараметричний критерій Краскелла-Уоллеса, факторний аналіз та множинний регресійний аналіз.

Дисертанткою на емпіричному рівні отримані нові результати. З'ясовано психологічний зміст особистісно-поведінкових і особистісно-комунікативних характеристик перфекціонізму майбутніх медичних сестер, диференційованих за його рівнем прояву (низький, середній і високий). Використання факторного аналізу дало змогу отримати однозначно інтерпретовану факторну структуру особистісно-поведінкових та особистісно-комунікативних характеристик майбутніх медичних сестер у кожній із досліджуваних груп. Унаслідок застосування регресійного аналізу виокремлено найсуттєвіші прогностичні детермінанти прояву перфекціонізму в трьох групах: «емпатійність», «адаптивні здібності» і «пластичність» у студентів із низьким рівнем прояву перфекціонізму; «раціональний канал емпатії», «апатійно-флегматичний характер» і «мотивація досягнень» у студентів із середнім рівнем прояву перфекціонізму; «самоцінність», «внутрішня конфліктність» і «самозвинувачення» у студентів із високим рівнем прояву перфекціонізму. Завершальним акордом проведеного дослідження виступило обґрунтування закономірностей й тенденцій детермінаційного впливу конструктивного перфекціонізму на зміст деонтологічно-професійного та ідентифікаційно-професійного статусів професійно-психологічної адаптованості майбутніх медичних сестер. Загалом студентам із низьким і середнім рівнями прояву перфекціонізму внаслідок дії психологічних механізмів послаблення (інгібіції) та змін (інверсії) властива якісно висока професійно-психологічна адаптованість з елементами вираженого набуття деонтологічного-професійного статусу (низький рівень прояву перфекціонізму) та з елементами прояву ідентифікаційно-професійного статусу (середній рівень прояву перфекціонізму). Студенти з високим рівнем прояву перфекціонізму, який перебуває під впливом психологічного механізму посилення (гіпертрофії),

характеризуються професійно-психологічною адаптованістю з елементами професійно-домінуючої демонстрації.

Загалом результати дослідження викладені чітко і послідовно, що свідчить про досягнення поставленої у дослідженні мети та успішного розв'язання висунутих задач. До найбільш істотних наукових результатів можна віднести: конкретизацію психологічного змісту конструктивного перфекціонізму майбутніх медичних сестер засобами теоретичного та емпіричного вивчення його прояву; розробку теоретичної моделі прояву перфекціонізму майбутніх медичних сестер із обґрунтуванням структурно-системної організації професійної норми / декларації діяльності майбутніх медичних сестер; з'ясування деонтологічно-професійного та ідентифікаційно-професійного статусів професійно-психологічної адаптованості засобом інструментальної діагностики типів (емпатійно-адаптивний, раціонально-ініціативний та егоцентричний) за градацією інтенсивності прояву перфекціонізму майбутніх медичних сестер; обґрунтування закономірної таксономії трансформацій базових особистісно-поведінкових і особистісно-комунікативних властивостей під впливом фактора рівня прояву перфекціонізму майбутніх медичних сестер (адаптивно-активний, продуктивно-практичний та компетентісно-вимогливий типи); визначення механізмів (послаблення (інгібіції), змін (інверсії) та посилення (гіпертрофії) трансформації базових особистісно-поведінкових і особистісно-комунікативних властивостей майбутніх медичних сестер під впливом чинника перфекціонізму.

Наукові положення та результати емпіричного дослідження пройшли апробацію на науково-практичних заходах міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів. Дисертація містить дані про результати впровадження у вищих навчальних закладах та медичних коледжах.

Дисертаційна робота має практичну значущість, адже запропонована організаційна схема емпіричного дослідження конструктивного перфекціонізму як чинника професійно-психологічної адаптованості майбутніх медичних сестер, а також отримані діагностичні результати можуть використовуватися

психологами медичних коледжів як параметри можливої психокорекційної роботи щодо запобігання ознак перфекціоністської невротизації особистості.

Оцінюючи загалом дисертаційну роботу позитивно, доцільно висловити деякі зауваження та побажання:

1. По-перше, зміст роботи, що викладений на перших її сторінках, на мій погляд, дуже скорочений і не розкриває її ґрунтовність, логіку і, навіть, збіднює здобутки дисертантки. Можливо дисертантці трохи завадило перфекціонізму?

2. По-друге, хотілось би при знайомстві з текстом дисертації все ж відштовхнутися від гіпотези дослідження.

3. Обґрунтування теоретичних засад предмету дослідження засвідчує високу ерудицію та наукову поінформованість дисертантки, втім доцільно було б більше уваги зосередити на висвітленні співвідношення поняття «конструктивний перфекціонізм» із такими уживаними в дисертації категоріями як «професійна працездатність», «професійна ефективність» та «надійність суб'єкта діяльності» саме на професійній групі майбутніх медичних сестер. Також хотілось б уточнити – якими з точки зору конструктивності є гіперперфекціонізм та гіпоперфекціонізм майбутніх медичних сестер?

4. Як можна прокоментувати в якісних оцінках статистично значущі відмінності в профілях особистісно-поведінкових та особистісно-комунікативних характеристик груп досліджуваних за рівнями прояву перфекціонізму, який досліджувався за допомогою «Багатовимірної шкали перфекціонізму» П. Хьюїтта і Г. Флетта. І чому у Вашій роботі не використовувалися діагностичні методики вивчення психологічних особливостей перфекціонізму, як-от «Диференційний тест перфекціонізму» (О.А. Золоторьової) або «Опитувальник перфекціонізму» (Н.Г. Гаранян, А.Б. Холмогорової).

5. В роботі широко надаються графіки, діаграми, схеми, таблиці тощо, котрі, з одного боку, презентують змістову ієрархію предмета дослідження, але, з іншого, - допускається їх дублювання, що не доцільно робити у дисертації.

Втім, відмічені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Отже, дисертація Лазько Алли Миколаївни є самостійним завершеним дослідженням, має вагому наукову новизну, теоретичне значення й практичну цінність. Дисертацію відзначає у цілому коректний науковий стиль, логічність, чітка аргументація. Результати дисертаційного дослідження пройшли достатню апробацію: матеріали надруковані в 12 публікаціях, з яких – 1 колективна монографія, 6 статей опубліковано у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі психології, 1 стаття – у міжнародному періодичному виданні з психології, 4 – у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій. Надруковані автором наукові статті повністю відбивають основний зміст дисертації. Виклад змісту основних положень у дисертації та авторефераті є ідентичними.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що дисертаційна робота на тему «Конструктивний перфекціонізм як чинник професійно-психологічної адаптованості майбутнього медичного працівника», є завершеною науковою працею, котра є вагомим внеском у психологічну теорію адаптації особистості. За змістом і науковим рівнем ця робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор Лазько Алла Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор
завідувач кафедри загальної та диференційної психології
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д. Ушинського

 Саннікова О.П.

Проректор з наукової роботи

 Койчева Т.І.

